

(p. 40; plg. *mūsy, jūsy*)? Dviskiemenių *i* kamieno pirminių daiktavardžių, priklausančių 2 kirčiuotei, trūkstamas pavyzdys būtų *dūrys* (žr. p. 34).

Monografijoje nuosekliai skiriama žodžių daryba ir formų daryba. Tačiau skaitytojui taip ir lieka neaišku, ar dauginius bei kuopinius skaitvardžius autorius laiko formomis (p. 82).

P. 60 ir kt. rašoma apie žodžius ar formas, kurių darybos pamatu eina pirminiai veiksmažodžiai. Daug kur tiktų kalbėti apie darybos pamatą – nepriesaginius veiksmažodžius, nes šiuo terminu aprėptume ir nepriešdėlinius (pirminius), ir priešdėlinius (išvestinius) to paties tipo veiksmažodžius (plg. darybą ir kirčiavimą: *krov-imas : króv-ė, iškrov-imas : iškróv-ė*).

Pirminių veiksmažodžių kirčiavimo skirtybes, matyt, galėtume smulkiau aprašyti remdamiesi morfonologinėmis tų žodžių ypatybėmis.

Veiksmažodžiai *gāli, tūri* su dalelytiniais priešdėliais *ne- nebe-, te-, tebe-* nepaklūsta priešdėlinių veiksmažodžių kirčiavimo taisyklei (tai tiktų nurodyti p. 147), o mišriuosius *a* kamieno veiksmažodžius papildė žodis su dvigarsiu *an* – *sūžvanga : žvaŋga* (p. 147), nors bendrinėje kalboje kirčiuojama ir *sužvānga : žvānga*.

P. 151 rašoma apie išimtinis negalinio kirčiavimo prieveiksnius, padarytus iš daugiaskiemenių *u* kamieno būdvardžių: *įdōmiai, malōniai, nešvaŋkiai, padōriai, paraŋkiai, patōgiai, pavūdžiai*. Toks jų išvardijimas nėra tikslus ir išsamus. Pirmia, čia nereikėtų minėti prieveiksnių *nešvaŋkiai*, kurio pamatinis būdvardis tampa daugiaskiemeniu tik dėl dalelytinio priešdėlio *ne-* (šis priešdėlis neturi įtakos ir kitų prieveiksnių kirčiavimui, plg.: *neraŋgiai : nerangūs, nedrāšiai : nedrąsūs*). Beje, DŽ₃ 422 kirčiuojama tik *nešvānkus, -i, nešvānkiai*. Antra, išimčių sąrašą derėtų papildyti pavyzdžiais *tolūdžiai, tolūgiai*. Trečia, kai kuriuos minėtus prieveiksnius dabar leidžiama kirčiuoti ir pagal bendrąją taisyklę – *įdomiai, maloniai, padoriai, patogiai*.

Taisyklei nepaklūsta prieveiksnių *vėlai*, padarytas iš dviskiemenio ilgos šaknies *u* kamieno būdvardžio, pridėjus formantą *-ai* (ne *-iai*; plg. senesnę lytį *vėlas, -à*).

Monografijoje aptariami prieveiksniai, padaryti su formantais *-yn, -(i)ui, -(i)ai*. Tačiau turime prieveiksnių, kuriuose nesunku įžvelgti darybos formantus *-aip, -ur, -iek, -iese, -ais* ir kt. Pravartu būtų aptarti ir tuos prieveiksnius, kurie turi tik šiaip baigmenų.

Knyga parašyta sklandžia, aiškia kalba. Gal tik vietomis būtų galima pamažinti tarptautinių žodžių. Ypač gaila, kad Vilniaus universiteto

mokslininkai stumia iš vartosenos lietuviškus terminus *kirčiuotė, tvirtapradė, tvirtagalė priegaidė, priešpaskutinis, trečiasis nuo galo skiemuo* – vietoj jų vis plačiau ima vartoti *akcentinę paradigmą, akūtą, cirkumfleksą, penultimą, antepenultimą* (pastarųjų žodžių nėra net tarptautinių žodžių žodynuose). Pasvarstę galėtume pasiūlyti lietuviškų pakaitalų ir kitiems dar nepaplitusiems kirčio mokslui terminams: *dominacija, dominacinis, mutagenija, mutageninis, atrakcija, atrakcinis* ir kt.

Iš dviejų knygoje vartojamų kamienų nurodymo būdų – *o-kamienis* ir *o kamieno* – reikėtų rinktis antrąjį, taisyklingesnį.

Mokslinę monografijos vertę padidina rodyklės, lentelėse glaustai pateikti klasifikaciją lemiantys veiksniai bei išryškėję dėsningumai, knygos gale įdėtos baigiamosios išvados ir plati darbo santrauka anglų kalba. Šalies ir užsienio mokslininkams taip pat yra susipažinę su autoriaus idėjomis, paskelbtomis straipsniuose anglų, italų, rusų kalbomis.

Apibendrinęs šių tyrimų rezultatus, 1996 m. pradžioje B. Stundžia sėkmingai apgynė habilitacijos darbą. Prie palankaus vertinimo prisidėjo ir tai, kad habilitantas mokslu visuomenei žinomas kaip visapusiškai išsilavinęs kalbininkas, parašęs nemažą darbų ir kitais kalbotyros klausimais – iš prūsistikos, lietuvių kalbos istorijos, dialektologijos.

B. Stundžia savo darbais pakylėjo lietuvių kalbos akcentologiją į aukštesnę teorinę lygį. Morfonologinės kirčiavimo analizės metodai padės ir kitiems mokslininkams nuodugniau pažinti bendrinės kalbos bei tarmių sandarą.

Antanas Pakerys

Trevors Fennell, Lingua Lettica. Raksti latviešu lingvistikā, No angļu valodas tulkojuši Baiba Metzāle-Kangere un Pēteris Vanags, Melburnā: Latvian Tertiary Committee, 1995, 148 p.

Iš tikrųjų gana unikalus atvejis: 1995 m. Latvijos Mokslų akademija Janio Endzelyno premiją už latvių kalbos tyrinėjimus paskyrė ne kuriam nors latvių kalbininkui, bet tolimosios Australijos mokslininkui Trevorui Fennellui. Unikalus ir šio kalbininko kelias į baltistiką – jis prasidėjo vidurinės mokyklos suole, kai būsimasis profesorius, Latvijos Mokslų akademijos užsienio narys, susidraugavo su latvių emigrantų vaikais. 1968 m. jis latvių kalbos kursą jau dėstė Pietų Australijos Flinderso universitete. Nuo 1978 m. šis kursas tapo pracinamas ir kituose Australijos centruose

gyvenantiems studentams. 1980 m. pasirodė ir didžiulis trijų tomų latvių kalbos vadovėlis „A Grammar of Modern Latvian“ (I–III, The Hague-Paris-New York, 1980), kurį T. Fennellas parengė drauge su Latvijos emigrantu Henriku Gelsenu. Atskiromis knygomis su plačiais komentarais ir vertimais į anglų kalbą T. Fennellas Australijoje išleido J. G. Rehhuseno, G. Dreselio latvių kalbos gramatikas ir kitus XVII a. latvių kalbos paminklus. Įvairių šalių leidiniuose jis paskelbė daugybę straipsnių latvių kalbos istorijos, gramatinės struktūros, fonetikos klausimais.

Knyga „Lingua Lettica“ yra tartum savotiška, specialiai latvių skaitytojui skiriama T. Fennello darbų rinktinė. Nesileisdami į šios vertingos knygos detales, supažindinsime su jos turiniu, atkreipdami dėmesį, jog ne vienas čia skelbiamas straipsnis yra aktualus ir lietuvių kalbos tyrinėtojams. Štai kokie straipsniai skelbiami T. Fennello knygoje: „Latvių kalbos platusis ir siaurasis e sinchroniniu požiūriu“ (p. 7–10), „Apie priesagą *-nieks*“ (p. 11–13), „Įvardžiutinių būdvardžių, sangražinių daiktavardžių ir sangražinių veiksmažodžių formų fonologinis susiformavimas (atvasināšana)“ (p. 14–22), „Nauja latvių kalbos pirmosios asmenuotės veiksmažodžių klasifikacija“ (p. 23–38), „Veiksny latvių kalbos sakiniuose su veiksmažodžio reikiamybės nuosaka“ (p. 39–46), „Latvių kalbos posesyviųjų konstrukcijų sintaksė“ (p. 47–53), „Ar yra latvių kalboje įnagininkas?“ (p. 54–61), „Rehhuseno veiksmažodžiai“ (p. 62–68), „Vienos latvių kalbos gramatikos tradicijos išsikristalizavimas: daiktavardžių morfologija“ (p. 69–79), „Latvių kalbos veiksmažodžių laikų formavimosi grandinės (kēdes) (1644–1761)“ (p. 80–87), „Pirmieji latvių kalbos daiktavardžių linksniavimo palatalizacijos apibūdinimai“ (p. 88–94), „Veiksmažodžių asmenavimas pirmosiose latvių kalbos gramatikose“ (p. 95–109), „Latvių kalbos sangražinių veiksmažodžių išaiškinimas (atklāšana)“ (p. 110–120), „Dreselio *Gantz kurtze Anleitung Zur Lettischen Sprache*: naujas jo šaltinių įvertinimas“ (p. 121–127), „Vienskiemeniai „verba pura“ Rehhuseno gramatikoje“ (p. 128–134), „Germanizmai Rehhuseno sintaksėje“ (p. 135–140), „Dreselio gramatikos originalumas“ (p. 141–147).

Iš tikrųjų latviai gali būti patenkinti, turėdami Australijoje tokį puikų savo mokslo ir kultūros „ambasadorių“.

Algirdas Sabaliauskas

Res Balticae. Miscellanea Italiana di Studi Baltistici, A cura di Pietro U. Dini & Nikolai Mikhailov, Pisa: ECIG, 1995, 224 p.

Italija – tai šalis, kuri gali pasigirti iš tikrųjų gražiomis baltistikos tradicijomis. Šiaip ar taip tai šalis, kurioje 1931 m. buvo pradėtas leisti pirmasis pasaulyje specialiai baltistikos problemoms skirtas žurnalas „Studi Baltici“. Neseniai mus pasiekė iš dalies baltistikai skirto italų žurnalo „Ponto-Baltica“ (red. Carlo Alberto Mastrelli) jau 6 tomas. Tačiau ypač maloniai nuteikė naujas vien baltistikos problemoms skirtas žurnalas „Res Balticae“, kurį redaguoja du jauni kalbininkai – baltistams jau puikiai žinomas Pietras U. Dinis ir buvęs maskvietis, dabar jau Italijos pilietis, žinomos rusų kalbininkės Tatjanos Civjan sūnus Nikolajus Michailovas. Jis yra baigęs Maskvos universiteto klasikinės filologijos specialybę ir nuostabiai moka lietuvių kalbą – daugiausia ją išmoko Lietuvos ramuviečių ekspedicijose. Pastaruoju metu jis ypač domisi baltų mitologija. Be kita ko, abu naujojo žurnalo redaktoriai 1995 m. išleido ir baltų mitologijos antologiją „Mitologia Baltica“.

Naujasis žurnalas daro labai gerą įspūdį. Simboliška, kad jis pradedamas italų kalbotyros veterano, vieno iš italų neolingvistinės mokyklos kūrėjų Giuliano Bonfantės straipsniu „Priešistorinė baltų kalbų padėtis“ („La posizione preistorica del baltico“, p. 7–11). Tai tas pats Bonfante, kuris, dar tik savo mokslininko kelią pradėjęs, pirmajame „Studi Baltici“ tome išspausdino straipsnį apie naują Ferdinando de Saussure'o lietuvių akcentologijos dėsnio interpretaciją. Labai vertingas žymiojo baltisto Vladimiro Toporovo straipsnis apie baltišką kilmės šiaurės vakarų Rusijos hidronimiją (p. 13–40). Maskvos mokslininkas savo straipsnį dedikavo neseniai mirusio mūsų kalbininko Aleksandro Vanago atminimui. Vilnietis slavistas Sergejus Temčinas rašo apie lietuvių kalbos slaviškos kilmės būdvardžius su priesagomis *-nus*, *-nas* (p. 41–59). Zigmąs Zinkevičius analizuoja „Lietuvių kalbos atlaso“ III tomo įdomesnius duomenis (p. 61–66). Neseniai miręs geras N. Michailovo draugas (iš dalies ir jo lietuvių kalbos mokytojas) Kazimieras Eigminas rašo apie Kristupo Sapūno (Sapūno-Šulco) lietuvių kalbos gramatiką (p. 157–164). Giedrius Subačius aptaria Simono Daukanto pažiūras į bendrinę lietuvių kalbą (p. 165–175). Simas Karaliūnas tarminę lietuvių kalbos formą *mója* 'motina, močia (su šiurkštumo, nepagarbumo atspalviu)' mėgina sieti su gr. μαῖα 't.p.' (p. 73–76). Bonifacas Stundžia